

Respons

Turkmenistan: Myndighetenes kontroll med religionsutøvelse

Problemstilling/spørsmål:

- Hvordan er myndighetenes syn på praktiserende muslimer i Turkmenistan?
- I hvor stor grad overvåker myndighetene sin egen befolkning?
- Opererer myndighetene med en "svarteliste", og hva innebærer i så fall denne "svartelisten"?

Generelt om Turkmenistan

Regimet i Turkmenistan er svært undertrykkende og autoritært, og all makt er samlet hos presidenten og hans parti. Freedom House (2013) rangerer Turkmenistan som et av de ti mest undertrykkende landene i verden. Det rapporteres om grove brudd på menneskerettighetene, inkludert bruk av tortur, fengsling av opposisjonelle og manglende presse-, organisasjons-, religions- og bevegelsesfrihet. Det finnes ikke uavhengige politiske partier, og uavhengige organisasjoner har ikke mulighet til å arbeide åpenlyst. Internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner nektes innreise i landet (Human Rights Watch 2012, s. 10-12; U.S. Department of State 2012a).

Religion i Turkmenistan

Nittitre prosent av befolkningen i Turkmenistan er sunni-muslimer, mens rundt sju prosent er kristne. I tillegg fins det en liten minoritet av shia-muslimer som er bosatt i områdene mot grensen til Iran (Telci u.å.).

De fleste kristne tilhører den russisk-ortodokse kirken, men det finnes også andre kristne trossamfunn som katolikker, protestanter og Jehovas vitner (Telci u.å.).

Under Sovjettiden var religionsutøvelsen sterkt begrenset, og det fantes kun fire moskeer i hele landet, mens det i dag er 398 moskeer. Dette, kombinert med en streng kontroll av religionsutøvelsen, både under den forrige presidenten og den nåværende presidenten, har ført til at moskeer spiller en forholdsvis liten rolle i religionsutøvelsen. I den lokale varianten av

islam legges det heller vekt på ritualer knyttet til fødsel, giftermål og død samt pilegrimsferder til hellige gravsteder i Turkmenistan (Telci u.å.).

Myndighetene under den forrige presidenten, Saparmurat Nijazov, brukte islam både til å fremme nasjonal identitet og til å styrke sin egen makt. Også den nåværende presidenten, Gurbanguly Berdymukhamedov, har brukt islamske tradisjoner for å understreke islams rolle i den nasjonale identiteten. For eksempel ble det i 2009 bygget flere monumentale moskeer. På den annen side forsøker myndighetene å holde innbyggernes kunnskaper om islam nede og begrense utenlandsk innflytelse. Myndighetene bruker store ressurser på å hindre kontakt med religiøse grupperinger i andre land. Dette gjøres blant annet ved å sette sterke begrensninger på antall personer som kan reise på pilegrimsferd til Mekka hvert år.¹ Som et resultat av dette kan muslimer i Turkmenistan kun lovlig praktisere sin tro ved for eksempel å dra på pilegrimsferd til hellige steder innad i landet, eller ved feiringer av religiøse høytider (Telci u.å.).

Den generelle undertrykkingen og kontrollen i samfunnet gjelder også for det religiøse liv. Myndighetene utøver sin kontroll med religionsutøvelsen gjennom Rådet for religiøse spørsmål (Council for Religious Affairs, CRA). CRA er under direkte kontroll av presidenten og har også regionale råd over det meste av landet. CRA har blant annet ansvar for å utdanne og utnevne prester og imamer, og rådet skal også kontrollere religiøse publikasjoner. Hovedoppgaven til de regionale rådene er å overvåke aktivitetene til uoffisielle religiøse grupperinger og rapportere om dette til hovedkontoret i Asjkhabad. En annen oppgave til det lokale CRA er å kontrollere import av religiøs litteratur. Både moskeer og kirker er under kontroll av CRA, og det er også CRA som utnevner imamer og prester (Telci u.å.).

Forum 18 (Corley 2012c) skriver at religionsfriheten i Turkmenistan er sterkt begrenset. Forum 18 nevner flere eksempler på dette: Samvittighetsfanger som sitter fengslet kun grunnet utøvelsen av sin religion; slag og mishandling av religiøse fanger i fengslene; manglende rettssikkerhet; statlig kontroll av religiøse ledere og trossamfunn; forbud mot uregistrert religiøs aktivitet; razziaer; rekruttering av informanter til det hemmelige politiet; sensur av religiøs litteratur samt en "svarteliste" av personer som nektes utreise fra Turkmenistan.

Det er kun religiøse organisasjoner som er registrert av myndighetene, som lovlig kan utføre religiøse aktiviteter. Ifølge Den norske Helsingforskomiteen (2012) er det få religiøse organisasjoner som har fått offentlig godkjenning siden 2004, og personer som tilhører såkalte ikke-tradisjonelle religiøse organisasjoner, opplever store begrensninger i sin mulighet til å praktisere sin religion. Dette gjelder shia-muslimer (aserere og iranere), armenske kristne, jøder og religiøse minoriteter som Pinse-menigheter, baptister og Jehovas vitner. Organisasjoner som ikke er lovlig registrert, kan risikere razziaer og trusler, både fra Turkmenistans hemmelige politi og fra det ordinære politiet (Corley 2011). Ifølge Forum 18 (Corley 2011) kan medlemmer av slike organisasjoner risikere høye bøter. Også uavhengige moskeer, spesielt shia-moskeer kan, ifølge Forum 18 (Corley 2011), oppleve slike reaksjoner. Den norske Helsingforskomiteen (2012) skriver at troende risikerer fengselsstraff for å utøve sin religion, blant annet på grunn av anklager om at de praktiserer sin religion uten

¹ Det er kun 188 personer som har lov til å reise til Mekka på pilegrimsferd hvert år. I 2009 var det ingen som fikk lov til å reise til Mekka. I stedet organiserte myndighetene en intern pilegrimsferd for 188 utvalgte personer til hellige steder i Turkmenistan (USCIRF 2012, s. 237).

godkjenning fra myndighetene. Imidlertid skriver U.S. Department of State (2012b, s. 7) at noen uregistrerte menigheter i det stille har fortsatt å praktisere sin religion i private hjem.

Også lovlig registrerte trossamfunn blir holdt under sterk kontroll av myndighetene.

Myndighetenes syn på praktiserende muslimer

Som nevnt tidligere, fremmer myndighetene en forståelse av islam som er basert på lokal religiøs praksis, og ser med skepsis på utenlandsk islamsk innflytelse. Offisielt er det kun ekstremistiske grupper som oppfordrer til vold, som er forbudt av myndighetene, men myndighetene kategoriserer muslimske grupperinger som forkynner en strengere tolkning av islam enn den lokale, som ekstremistiske (U.S. Department of State 2012b, s. 4). Også i samfunnet generelt er det en skepsis til utenlandske religiøse grupper, og ifølge U.S. Department of State (2012b, s. 10) er det vanlig å kalle disse grupperingene for "wahabister" eller "ekstremister".

I rapporten fra U.S. Department of State (2012b) er det imidlertid ingen konkret informasjon om hvilke reaksjoner disse gruppene eventuelt kan risikere fra myndighetenes side.

Eventuelle reaksjoner overfor muslimer fra myndighetenes side

Det finnes ingen uavhengige internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner som arbeider i Turkmenistan i dag, og den eneste FN-rapportøren som har fått besøke landet, er FNs spesialrapportør for religionsfrihet, som besøkte landet i 2008.² Internasjonale menneskerettighetsaktivister og uavhengige journalister blir nektet innreise (Den norske Helsingforskomiteen 2012). Både presse- og organisasjonsfrihet er sterkt begrenset i Turkmenistan. Alt av medier er kontrollert av staten, og kritikk mot presidenten og regjeringen er utenkelig (Svenska Utrikesdepartementet 2012, s. 4). Dette gjør det svært vanskelig å få uavhengig informasjon om forholdene i landet. Den norske Helsingforskomiteen (2012) anser at det som kommer ut av informasjon om forholdene i Turkmenistan, kun er toppen av isfjellet, og at myndighetene også bevisst gir feil informasjon i sin kommunikasjon med internasjonale organisasjoner. Det må derfor presiseres at det sannsynligvis er en stor grad av underrapportering når det gjelder brudd på menneskerettighetene i Turkmenistan.

U.S. Commission on International Religious Freedom (USCIRF 2012, s. 233) skriver at medlemmer av ulike trossamfunn, deriblant muslimer, protestanter, Jehovas vitner og Hare Krishna-tilhengere, skal ha blitt fengslet eller sendt i internt eksil grunnet sin religiøse overbevisning. De fleste som blir fengslet for sin religiøse overbevisning, blir holdt i Seydi arbeidsleir i Lebap-provinsen i den nordøstlige delen av Turkmenistan. Ifølge tre fanger som sitter fengslet i Seydi, forekom bruk av isolat og mishandling (severe beatings) rutinemessig i arbeidsleiren (USCIRF 2012, s. 233). I en rapport om fengsler i Turkmenistan fra 2010 beskrives forholdene som svært harde, med overfylte celler, lite mat, svært tøffe klimatiske forhold (med svært varme sommere og kalde vintre) og fysisk mishandling både fra ansatte og andre innsatte (Turkmenistan's Independent Lawyers Association & the Turkmen Initiative

² Rapporten fra FNs spesialrapportør for religionsfrihet er tilgjengelig fra <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G09/102/10/PDF/G0910210.pdf?OpenElement>

for Human Rights 2010, s. 10). Forum 18 (Corley 2010b) skriver videre at det er indikasjoner på at innsatte har blitt torturert med psykotropiske³ legemidler.

Siden Turkmenistan er så lukket og så lite uavhengig informasjon slipper ut, er det ikke mulig å gi noe tall på hvor mange som er fengslet grunnet sin religiøse overbevisning. Freedom House (2012) skriver at det i 2011 var ni kjente tilfeller av religiøse fanger, hvorav åtte var Jehovas vitner som var dømt til fengselsstraff for militærnekting, mens den niende var en protestantisk pastor. Ifølge en artikkel fra Eurasianet fra 2011 var det i hvert fall elleve religiøse fanger i Seydi arbeidsleir i 2011 (Fitzpatrick 2011). Det skal ha vært ytterligere fengslinger i 2012 og 2013 (Corley 2013). Imidlertid er det sannsynligvis store mørketall (se over). Ifølge Forum 18 (Corley 2010b) skal antallet av kjente samvittighetsfanger ha økt under president Gurbanguly Berdymukhamedov.

Landinfo har gjennomgått ulike kilder for å finne informasjon om eventuelle reaksjoner mot troende muslimer fra turkmenske myndigheters side. En av kildene, Forum 18, rapporterer i hovedsak om protestanter og Jehovas vitner som har vært utsatt for reaksjoner. Det er vanskelig å si noe om hvorvidt dette skyldes mangel på informasjon, eller om muslimer i mindre grad er utsatt for reaksjoner enn disse gruppene. En grunn til en slik skjevhet i rapporteringen kan være at Forum 18, som er en av organisasjonene som rapporterer jevnlig om brudd på religiøse rettigheter, i større grad fokuserer på kristne enn på andre trossamfunn.

Imidlertid har Forum 18 også rapportert om en del tilfeller der muslimer har vært utsatt for reaksjoner fra myndighetenes side.

Forum 18 (Corley 2012a) skriver om en muslimsk mann som skal ha blitt arrestert fordi han hadde distribuert cd'er og videokassetter med religiøst innhold. Han skal ha blitt anklaget for å ha distribuert pornografi, en anklage som også har blitt brukt mot medlemmer av Jehovas vitner. Imidlertid skriver Forum 18 at det ikke har vært mulig å verifisere disse opplysningene, og de har heller ikke noen nærmere informasjon om denne saken.

En protestantisk pastor som har blitt holdt fanget i fangeleiren i Seydi, men som nå er frigitt, forteller at det var flere muslimer der som sonet sammen med ham. Ifølge pastoren kan disse ha blitt arrestert som straff for at de har praktisert sin religion. Han nevner spesielt en ung mann fra Asjkhabad som skal ha blitt fengslet fordi han underviste barn i Koranen. Han skal ha fått en straff på fire år, men pastoren kjenner ikke til på hvilket grunnlag han er dømt. Pastoren forteller videre at den tidligere sjefsmuftien i Mary-regionen, Muhammed-Rahim Muhammedov, også skal bli holdt fanget på samme sted, tilsynelatende for å ha ytt motstand mot myndighetene. Nærmere detaljer om denne saken er imidlertid ikke kjent. En imam som skal ha blitt arrestert for ulovlig overtakelse av jord, skal også ha vært holdt fengslet i Seydi, men skal ha blitt frigitt under et amnesti (Corley 2012b).

U.S. Commission on International Religious Freedom (USCIRF 2012, s. 233) nevner ytterligere eksempler på muslimer som har blitt fengslet. En tidligere muslimsk bønneleder skal være holdt på et lukket psykiatrisk sykehus i Lebap-provinsen, der han skal være utsatt for tvangsmedisinering. I april 2010 ble en 73 år gammel islamsk geistlig arrestert sammen

³ På Wikipedia defineres psykotropiske stoffer som et kjemisk stoff som i hovedsak virker på sentralnervesystemet, der det forandrer hjernens funksjon og fører til midlertidige endringer i persepsjon, humør, bevissthet eller adferd (Wikipedia).

med tre av sine sønner. Han døde senere i fengsel under uforklarlige omstendigheter. En fjerde sønn ble dømt til tre års fengsel i februar 2010 for å ha misbrukt offentlige vannressurser.

Ifølge loven er det forbudt med religiøs påkledning i det offentlige rom (U.S. Department of State 2012b, s. 9). U.S. Department of State (2012b, s. 9) skriver imidlertid at dette forbudet ikke blir håndhevet overfor kvinner, og at mange kvinner går med hijab. Forum 18 (Corley 2012c) skriver at lokale polititjenestemenn i Dasjoguz skal ha innkalt unge menn med skjegg til "forebyggingssamtaler", noe som også skal ha omfattet en ordre om å fjerne skjegget. I området nær grensen til Iran skal lokale myndighetspersoner ha advart fabrikkarbeidere om at det er forbudt å gå med skjegg eller heldekkende sjal. Imidlertid foreligger det ikke informasjon om at menn med skjegg eller kvinner med hijab risikerer ytterligere reaksjoner fra myndighetene. Dette er også noe som varierer fra region til region, da det, ifølge personer som Forum 18 har vært i kontakt med, virker som om disse reglene ikke blir håndhevet i hovedstaden (Corley 2012c).

Grad av overvåking og kontroll

Myndighetene fører streng kontroll med innbyggerne. Freedom House (2012) beskriver Turkmenistan som en politistat der innbyggernes aktiviteter er nøye overvåket av sikkerhetstjenesten, politiet og presidentens private milits.

Det svenske utenriksdepartementet skriver at det ikke eksisterer noe egentlig sivilt samfunn i Turkmenistan, og de tilløp som finnes til et sivilt samfunn, kontrolleres nøye av sikkerhetstjenesten (Svenska Utrikesdepartementet 2012, s. 1). Amnesty International (2012, s. 2) skriver videre at myndighetene i flere år skal ha overvåket telefonlinjer og internett, delvis for å hindre at internasjonale organisasjoner og medier skal få kjennskap til menneskerettsbrudd i landet.

Som nevnt tidligere, fører myndighetene streng kontroll med religiøse organisasjoner gjennom Rådet for religiøse spørsmål (CRA) (se over). Det hemmelige politiet fører også kontroll med religiøse organisasjoner. Forum 18 (Corley 2012c) skriver at tjenestemenn fra lokale avdelinger av det hemmelige politiet (MSS) jevnlig innkaller muslimske og ortodokse geistlige slik at de kan rapportere om hva som foregår i menighetene. Det er også rapporter om at det hemmelige politiet har agenter i alle muslimske og ortodokse menigheter. I tillegg blir troende jevnlig avhørt av det hemmelige politiet og tvunget til å gi informasjon om det religiøse livet i menigheten. Det hemmelige politiet forsøker også å rekruttere informanter i uregistrerte religiøse organisasjoner. Ifølge USCIRF (2012, s. 234) er det også rapportert om at det hemmelige politiet krever at muslimske og ortodokse geistlige jevnlig melder fra til dem om hva som skjer i byen eller nabolaget. Det skal ifølge USCIRFs kilde være minst seks agenter fra det hemmelige politiet, i tillegg til informanter, i hver muslimske eller ortodokse menighet, og både det hemmelige og det ordinære politiet forsøker å verve informanter i uregistrerte religiøse grupper.

Ifølge Forum 18 (Corley 2010a) er troende som er kjent av myndighetene, og som lovlig kan reise ut av landet (se avsnittet under), registrert i myndighetenes databaser. Disse er tilgjengelige for grensevakter ved ut- og innreise fra landet, blant annet flyplassen i Asjkhabad. Personer som er oppført i myndighetenes databaser, risikerer å bli nøye kontrollert både ved inn- og utreise for å sjekke om de har med seg ulovlig religiøs litteratur.

Respons Turkmenistan: Myndighetenes kontroll med religionsutøvelse

Myndighetenes "svarteliste"

Det finnes mange rapporter om at myndighetene opererer med en "svarteliste" over personer som nektes utreise fra Turkmenistan (bl.a. Den norske Helsingforskomiteen 2012; Svenska Utrikesdepartementet 2012, s. 3; U.S. Department of State 2012a, s. 14-15). Det opplyses at mange opplever å bli stoppet på flyplassen, og at de der blir nektet å reise ut av landet, til tross for at alle papirer er i orden. En gruppe leger ble for eksempel 6. april 2011 nektet utreise til tross for at de hadde både visum og billetter (U.S. Department of State 2012a, s. 14). Både aktivister og familiemedlemmer til dissidenter i eksil kan havne på denne listen, men også studenter, forretningsfolk og andre har blitt nektet utreise (Human Rights Watch 2012, s. 11-12). (Se Landinfos notater "Turkmenistan: Statsborgerskap og ID- og reisedokumenter", samt "Turkmenistan: Utreisebestemmelser", for mer informasjon om svartelisten.) Denne svartelisten skal, ifølge Forum 18 (Corley 2006), også gjelde for medlemmer av ulike trossamfunn, som protestanter, tilhengere av Hare Krishna, samt Jehovas vitner. I artikkelen er det ikke opplyst om dette også gjelder for praktiserende muslimer, men det nevnes at antallet personer som får reise på pilegrimsferd til Mekka, er sterkt begrenset (Corley 2006). Ifølge Forum 18 (Corley 2010a) er denne svartelisten et ledd i myndighetenes forsøk på å isolere troende i Turkmenistan fra likesinnede i andre land.

I en artikkel fra Forum 18 gis det en beskrivelse av hvordan Shageldy Atakov, en baptist og tidligere religiøs fange, ble nektet utreise fra Turkmenistan på flyplassen. Ifølge Forum 18 skal en tjenestemann fra migrasjonstjenesten ha forklart at Atakov stod på en liste over personer som hadde blitt nektet utreise fordi de hadde problemer med myndighetene, uten at det ble gitt noen nærmere forklaring på hvorfor akkurat han ble nektet å reise ut. Den samme tjenestemannen skal videre ha forklart at både migrasjonstjenesten og det hemmelige politiet kan ilegge en slik utreisenekt, og at de noen ganger samarbeider og noen ganger jobber hver for seg. Ifølge tjenestemannen vil man bli stoppet før passkontrollen dersom man står på migrasjonstjenestens liste. Dersom man derimot blir stoppet først etter at man har gått gjennom passkontrollen, er det det hemmelige politiet som står bak (Corley 2006).

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver. Landinfos responser og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke-offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

En respons er et svar på konkrete spørsmål og problemstillinger som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema eller et spørsmål, og kildegrunnlaget vil ikke nødvendigvis være like bredt som i våre temanotater. Responser er utarbeidet innenfor begrensede tidsrammer og vil i liten grad inneholde bakgrunnsinformasjon.

Opplysningene som blir lagt fram i responsene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som responsene omhandler.

Referanser

Skriftlige kilder

- Amnesty International (2012, 10. februar). *Amnesty International Briefing. Key human rights challenges facing Turkmenistan*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR61/002/2012/en/63ec1ff6-3377-40ff-a198-196c1f4c88b5/eur610022012en.pdf> [lastet ned 6. februar 2013]
- Corley, F. (2006, 31. mai). Turkmenistan: Official exit ban list confirmed. *Forum 18*. Tilgjengelig via Refworld <http://www.unhcr.org/refworld/topic,4565c2252c,4565c25f377,468919a32,0,FORUM18,,.html> [lastet ned 19. oktober 2012]
- Corley F. (2010a, 2. februar). Exit ban, Haj ban, visa denials part of state religious isolation policy. *Forum 18*. Tilgjengelig via Refworld <http://www.unhcr.org/refworld/topic,4565c2252c,4565c25f365,4b6979e72,0,,TKM.html> [lastet ned 7. februar 2013]
- Corley F. (2010b, 18. November). *Turkmenistan: Religious Freedom Survey, November 2010*. Oslo: Forum 18. Tilgjengelig fra http://www.forum18.org/Archive.php?article_id=1512 [lastet ned 18. februar 2013]
- Corley, F. (2011, 28. januar). Turkmenistan: "I don't know how these people are going to pay the fines". *Forum 18*. Tilgjengelig fra http://www.forum18.org/Archive.php?article_id=1534 [lastet ned 6. februar 2013]
- Corley, F. (2012a, 25. januar). Turkmenistan: Four-year prison sentence after "secret trial". *Forum 18*. Tilgjengelig fra http://www.forum18.org/Archive.php?article_id=1660 [lastet ned 6. februar 2013]
- Corley, F. (2012b, 20. februar). Turkmenistan: Pastor freed, other religious prisoners of conscience remain jailed. *Forum 18*. Tilgjengelig fra http://www.forum18.org/Archive.php?article_id=1669 [lastet ned 6. februar 2013]
- Corley, F. (2012c, 8. mars). *Turkmenistan: Religious Freedom Survey, March 2012*. Oslo: Forum 18. Tilgjengelig fra http://www.forum18.org/Archive.php?article_id=1676 [lastet ned 5. februar 2013]
- Corley, F. (2013, 14. februar). Turkmenistan: Raid, two-day detentions, torture, rape threat, fines. *Forum 18*. Tilgjengelig fra http://www.forum18.org/Archive.php?article_id=1801 [lastet ned 18. februar 2013]
- Den norske Helsingforskomiteen (2012, 2. oktober). *Submission from the Norwegian Helsinki Committee Universal Periodic Review of Turkmenistan October 2012*. Oslo: Den norske Helsingforskomiteen. Tilgjengelig fra <http://nhc.no/filestore/Dokumenter/FN/TurkmenistanUPR20122.pdf> [lastet ned 6. februar 2013]

- Fitzpatrick, C. A. (2011, 18. november). Turkmenistan: Religious Believers Languish in Desert Prison. *Sifting the Karakum* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://www.eurasianet.org/node/64559> [lastet ned 14. februar 2013]
- Freedom House (2012, 6. juni 2012). *Nations in Transit 2012 – Turkmenistan*. Washington D.C.: Freedom House. Tilgjengelig fra <http://www.freedomhouse.org/report/nations-transit/2012/turkmenistan> [lastet ned 13. februar 2013]
- Freedom House (2013). *Freedom in the World 2013*. Washington D.C.: Freedom House. Tilgjengelig fra <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2013> [lastet ned 4. februar 2013]
- Human Rights Watch (2012, 15. november). *Central Asia Briefing Paper*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra http://www.hrw.org/sites/default/files/related_material/2012_Central%20Asia_Briefing%20Paper%20November.pdf [lastet ned 4. februar 2013]
- Svenska Utrikesdepartementet (2012, 28. juni). *Mänskliga Rättigheter i Turkmenistan 2011*. Stockholm: Svenska Utrikesdepartementet. Tilgjengelig fra <http://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=28151> [lastet ned 6. februar 2013]
- Telci, I. (u.å). *Religion in Turkmenistan*. Elbingerode: Verlag Traugott Bautz GmbH. Tilgjengelig fra http://www.bautz.de/bautzbautz/index.php?option=com_content&view=article&id=216:religion-in-turkmenistan&catid=70:handbuch-religion&Itemid=62 [lastet ned 5. februar 2013]
- Turkmenistan's Independent Lawyers Association & Turkmen Initiative for Human Rights (2010, februar). *Turkmenistan's penitentiary facilities*. [s.l.]: Chronicles of Turkmenistan, Turkmen Initiative of Human Rights. Tilgjengelig fra <http://archive.chrono-tm.org/uploaded/1266867677.pdf> [lastet ned 18. februar 2013]
- USCIRF, dvs. U.S. Commission on International Religious Freedom (2012, mars). *U.S. Commission on International Religious Freedom, Annual Report*. Washington D.C.: U.S. Commission on International Religious Freedom. Tilgjengelig fra [http://www.uscirtf.gov/images/Annual%20Report%20of%20USCIRF%202012\(2\).pdf](http://www.uscirtf.gov/images/Annual%20Report%20of%20USCIRF%202012(2).pdf) [lastet ned 12. februar 2013]
- U.S. Department of State (2012a, 24. mai). *Human Rights Practices for 2011-Turkmenistan*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm?dliid=186479#wrapper> [lastet ned 19. september 2012]
- U.S. Department of State (2012b, 30. juli). *International Religious Freedom Report 2011 – Turkmenistan*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/religiousfreedom/index.htm?dliid=192939> [lastet ned 6. februar 2013]
- Wikipedia. *Psykoaktivt stoff* (sist endret 5. januar 2013). Tilgjengelig fra http://no.wikipedia.org/wiki/Psykoaktivt_stoff [lastet ned 18. februar 2013]

© Landinfo 2013

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.